

KINNULAN VARHAISKASVATUKSEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

Sisällys

1. LÄHTÖKOHDAT.....	2
2. SYRJINTÄ JA ESTEETTÖMYYS	3
3. SUKUPUOLITIE TOISUUS	4
4. SUKUPUOLEN MONINAISUUS	4
5. PERHEIDEN MONIMUOTOISUUS.....	5
6. LAPSEN YKSILÖLLISET RYTMIT	5
7. TASA-ARVOTYÖN TOIMENPITEITÄ PÄIVÄKODISSA	6
7.1. Tasa-arvotilanteen selvittäminen.....	6
7.2. Suunnitelma yhdenvertaisuus ja tasa-arvotyöhön.....	6
7.3 Materiaalit ja välineet.....	7
7.4 Oppimisympäristö.....	7
7.5 Sukupuolittavat käytännöt toimintakulttuurissa.....	8
7.6 Leikkitilanteet	8
7.7 Perheiden moninaisuuden kohtaaminen.....	8
8. TOIMENPITEET TASA-ARVON EDISTÄMISEKSI	9
8. ARVIO TOTEUTUNEISTA TOIMENPITEISTÄ.....	12

1. LÄHTÖKOHDAT

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päämääränä on osallisuuden lisääminen, syrjinnän tunnistaminen ja siihen puuttuminen sekä toimenpiteiden toteuttaminen ja toimenpiteiden vaikutusten arviointi. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistetään tunnistamalla mahdollinen syrjintä ja puuttumalla siihen. Suunnitelma perustuu tasa-arvolakiin, yhdenvertaisuuslakiin sekä varhaiskasvatuslakiin ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin.

Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa. Lain päämääränä on myös estää sukupuoli-identiteettiin perustuva tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä. Lainsäädännön mukaan varhaiskasvatuksessa (Varhaiskasvatuslaki) on tasa-arvon edistämisvelvoite. Yhdenvertaisuuslain päämääränä on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa.

Tasa-arvoisessa varhaiskasvatuksessa jokainen lapsi uskaltaa olla oma itsensä ja tuntee olonsa turvallisesti. Tasa-arvoisessa varhaiskasvatusyksikössä ei esiinny syrjintää sukupuolen tai muun henkilöön liittyvän syyn kuten alkuperän, kielen, uskonnon, mielipiteen, vakaumuksen, seksuaalisen suuntautumisen, vammaisuuden tai terveydentilan perusteella. Lapset viihtyvät ja kokevat suurempaa osallisuutta omaan yhteisöönsä.

Kinnulassa varhaiskasvatus järjestetään inklusiivisesti ja jokaisen lapsen fyysinen sekä kommunikointiin liittyvä esteettömyys huomioidaan yksilöllisesti. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ohjaavat edistämään yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa 2018 todetaan:

”Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä *toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla.*”

”Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että *lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi* sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin.”

”Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maailmassa. Tämä korostaa *sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaamisen merkitystä*. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden *kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista.*”

”Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään *osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa* kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä.”

”Yhteisön jäsenet tulevat *kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina* riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että *yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä*. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät *asenteet* näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa.”

”Varhaiskasvatus on *sukupuolisensitiivistä*. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennakkoodotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.”

”Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten *kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa*. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.”

”Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on *mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa*.

Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, lasten itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.”

”Varhaiskasvatuksessa *ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää*. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- ja väkivaltilanteissa keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.”

2. SYRJINTÄ JA ESTEETTÖMYYS

Syrjinnällä tarkoitetaan yhdenvertaisuuslain 6 § mukaan:

- sitä, että jotakuta kohdellaan epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta kohdellaan, on kohdeltu tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa (välitön syrjintä)
- sitä, että näennäisesti puolueeton säännös, peruste tai käytäntö saattaa jonkun erityisen epäedulliseen asemaan muihin vertailun kohteena oleviin nähden, paitsi jos säännöksellä,

perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia (välillinen syrjintä)

- henkilön tai ihmisryhmän arvon ja koskemattomuuden tarkoituksellista tai tosiasiallista loukkaamista siten, että luodaan uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai hyökkäävä ilmapiiri (häirintä)
- ohjetta tai käskyä syrjiä

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3. TASA-ARVOTYÖN TOIMENPITEITÄ PÄIVÄKODISSA

3.1 Tasa-arvotilanteen selvittäminen

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen/päivittäminen aloitetaan tasa-arvotilanteen selvittämisellä (liite 1). Tasa-arvokysely toteutetaan lapsille tammi-helmikuussa joka kolmas vuosi. Varhaiskasvatuksessa lasten osallistuminen selvitystyöhön ja kysely toteutetaan keskustelemalla ja haastattelemalla. Toteutuksessa huomioidaan lasten ikä ja kyky vastata kysymyksiin sanallisesti. Lisäksi henkilöstön tulee havainnoida ja seurata omaa toimintaansa sekä lasten välistä vuorovaikutusta.

Kyselyn tulokset käsitellään henkilökunnan kanssa sen lukuvuoden kevätlukukaudella, jolloin kysely tehdään. Yksikkö päivittää kyselyn pohjalta tasa-arvosuunnitelman, johon kirjataan konkreettisia toimenpiteitä. Yksikössä nimetään vastuuhenkilöt ja sovitaan aikataulu valittujen epäkohtien poistamiseksi ja toimintojen kehittämiseksi. Kyselyn tulokset otetaan huomioon myös seuraavan toimintakauden suunnittelussa. Tasa-arvokysely toimii arviointi- ja seurantavälineenä.

3.2 Oppimisympäristö ja vuorohoito

Fyysinen oppimisympäristö voi osaltaan määrittää lapsiryhmässä muodostuvia rooleja, toimintatapoja ja ajattelumalleja. Fyysisen oppimisympäristön kokonaisvaltaisen rakentamisen ja leikkiympäristöjen muodostamisen tulee olla tietoisien pohdinnan kohteena. Leikkiympäristöjä pyritään muokkaamaan lasten mielenkiinnon kohteiden pohjalta. Fyysinen oppimisympäristö pyritään rakentamaan esteettömäksi ja sellaiseksi, ettei se sisällä itsessään sukupuolittavia elementtejä (esim. lasten lokeromerkit, syntymäpäiväkortit). Tasa-arvoisen oppimisympäristön luomisessa on olennaista materiaalien/lelujen lisäksi se, millä tavalla henkilöstö ohjaa lapsia leikinvalintatilanteessa.

Lasten kirjallisuudessa ja oppimateriaaleissa on edelleen paljon perinteisiin sukupuoli-odotuksiin liittyviä rooleja ja hahmoja. Tietoisuus varhaiskasvatuksessa luettavista lastenkirjoista sekä käytettävistä oppimateriaaleista on kuitenkin kasvamassa. Henkilöstön tulee kiinnittää huomiota siihen, millaisia roolimalleja kirjallisuuden kautta tarjotaan. Kirjallisuuden avulla lapsiryhmissä keskustellaan ajankohtaisista ja kysymyksiä herättävistä teemoista.

3.3 Vuorohoidon huomioiminen

Kaikilla lapsilla on varhaiskasvatuslain mukainen oikeus monipuoliseen varhaiskasvatukseen hoitoajoista riippumatta. Epätyypilliset ja ennakoimattomat hoitoajat tekevät laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamisen hankalaksi. Siitä huolimatta lapsi haluaa olla mukana oppimassa samoja juttuja kuin kaveritkin. Jos hän on ollut suunnittelemassa jotakin hauskaa, tulisi hänen saada olla mukana tavalla tai toisella loppuun saakka. Lapset eivät saa ”kärsiä” vanhempien vuorotyöstä, vaan jokaisella tulee olla tasa-arvoinen mahdollisuus osallistumiseen.

Vuorohoidossa tulee suunnitella tarkkaan, miten yhdenvertaisuus toteutuu jokaisen lapsen kohdalla. Kaikki lapset eivät voi osallistua kaikkeen toimintaan, mutta on tärkeää tarkastella, että pidemmällä aikavälillä kukin lapsi pääsee osalliseksi monipuolista toimintaa. Vuorohoidossa korostuu arjen pedagogiikka, jossa opetukselliset ja kasvatukselliset tavoitteet ja päämäärät huomioidaan kokonaisvaltaisesti toiminnan suunnittelussa. Esimerkiksi leikkiä ja ohjattua toimintaa ei tällöin nähdä erillisinä toimintoina, vaan ne voidaan luovasti yhdistää tavoitteiden mukaiseksi toiminnaksi.

Epäsäännöllisyyden, vaihtelevuuden ja muiden vuorohoidon piirteiden vuoksi varhaiskasvatuksen tavoitteet on rakennettava osaksi arkipäiväistä toimintaa entistä joustavammin. Pedagoginen toiminta ei välttämättä ole aamupäivään sijoittuvaa, ikäryhmätasoisista ryhmätoimintaa.

Perusperiaatteena voi pitää sitä, että toiminnan suunnittelun, toteutuksen ja arvioinnin periaatteet ovat samat kuin muissakin varhaiskasvatuksen toimintamuodoissa, mutta siten, että vuorohoitoon kiinteästi kuuluvat toimintatavat kuten runsas leikki, lasten toiveiden huomioiminen, kodinomaisuus ja rentous ovat edelleen keskeisellä sijalla.

3.4 Sukupuolittavat käytännöt toimintakulttuurissa

Kokemus omasta sukupuolesta voi myös muuttua ja vaihdella eri elämänvaiheissa. Käsitys omasta sukupuolesta ja sukupuolten valtarakenteista, hierarkioista ja mahdollisuuksista alkavat rakentua syntymästä lähtien. Lasten asenteet sukupuoleen, seksuaalisuuteen ja tasa-arvoon vakiintuvat pitkälti esi- ja peruskouluiässä. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

Ohjaustavoissa on edelleen eroja lasten sukupuolen mukaan. Lapsiryhmissä vastuut, vapaudet ja keskeytykset jakautuvat epätasaisesti sukupuolten kesken. Ei-toivottuun käyttäytymiseen puututaan eri lailla lapsen sukupuolen mukaan. Niin ikään lapsille annettavat kehut saattavat olla sukupuolisidonnaisia. Poikamaiset tytöt nähdään hyväksyttävämpänä tai vähemmän huomiota herättävänä kuin feminiiniset pojat. Huoltajien kohtaamisessa näkyy vielä jonkin verran äidin rooli. Perinteisten sukupuoliroolien muuttuminen (esim. isien aktiivisemmän roolin esiin nouseminen) on positiivinen muutos koko yhteiskunnan tasolla.

Näkyviä ja näkymättömiä sukupuolittavia käytäntöjä on edelleen varhaiskasvatuksessa runsaasti. Näkymättömien käytäntöjen havaitseminen on erittäin tärkeää. Tasa-arvon edistämiseksi kasvattajan tulee tunnistaa oma taipumuksensa suhtautua lapsiin eri tavoin sukupuolen mukaan. Hän tukee lapsen kasvua ja sukupuoli-identiteetin rakentumista. Aikuinen hyväksyy myös lapsen epävarmuuden sukupuoli-identiteetistään. Henkilöstöllä tulee olla herkkyyttä tunnistaa ja taito kohdata lapsi yksilöllisenä persoonana. Lasta ei määritellä sukupuolen mukaan.

3.5 Leikkitilanteet

Leikki on olennaisessa osassa varhaiskasvatuksessa. Sen vuoksi on tärkeää pohtia leikeissä ja leikkitilanteissa esiintyviä sukupuolen määrittelemiä tekijöitä. Leikkitilanteissa lapsia ohjataan helposti sukupuolen perusteella tietyntyyppisiin leikkeihin ja leikkikaveriksi tarjotaan samaa sukupuolta olevia kavereita. Tietoisuus leikkitilanteiden merkityksestä lasten sukupuoliroolien ja -käsitteiden muodostumiseen on kuitenkin lisääntymässä. Silti arjessa näkyvät käsitteet ja ajattelumallit ”tyttöjen leluista” ja ”poikien leluista” sekä ”tyttöjen leikeistä” ja ”poikien leikeistä”.

Omista kokemuksista ja perinteisistä ajattelumalleista nousevat asenteet elävät vielä henkilöstön mielissä ja käytännöissä. Lasten asenteiden nähdään muodostuvan jo hyvin aikaisin, pääasiassa kotoa välittyvien asenteiden kautta. Myös vertaisryhmä, ikätoverit ja media vaikuttavat siihen millaisia leikkejä suositaan.

Lapsen osallisuus varhaiskasvatuksessa mahdollistaa sen, että jokainen saa valita leikin omien mielenkiintojensa pohjalta. Piilo-ohjaamiseen tulee kiinnittää huomiota.

3.6 Perheiden moninaisuuden kohtaaminen

Vain osa perheistä on perinteisenä pidettyjä ydinperheitä. Perhemuodot ovat moninaistuneet ja jokaisen lapsen pitää voida tuntea perheensä arvokkaaksi perhemuodosta riippumatta. Kasvattajan tulee ymmärtää perheiden moninaisuus itsestäänselvyytenä. Lapsia ohjataan arvostamaan oman ja toisten perheiden perinteitä ja tapoja. Laaja perhekäsitys auttaa lasta kohtaamaan monimuotoisuutta omassa elämässään. Perheiden tilanteet vaihtelevat ja yksinhuoltajaperheestä

voi tulla esim. uusperhe. Huoltajien kanssa yhteistyötä tehtäessä kiinnitetään huomiota mahdollisiin sukupuolittuneisiin käytäntöihin. Tiedottamiseen kiinnitetään erityistä huomiota harvemmin kohdattavien huoltajien osalta esim. etävanhempi.

Lapset suhtautuvat yleisesti ottaen erilaisuuteen luontevasti. Aikuiset sen sijaan saattavat puheillaan, eleillään ja teoillaan tuoda esiin erilaisuutta ja arvottaa sitä. Mikäli lapsilla herää kysymyksiä perheiden moninaisuudesta, niistä keskustellaan ja niitä käsitellään ryhmässä. Lasten kirjahyllyssä voisi olla monipuolisemmin perheistä kertovia kirjoja (mm. adoptio-, monikko-, sateenkaari-, uusperhe). Äitien- ja isänpäivän viettoon suhtaudutaan kriittisemmin perheiden moninaisuus ja tasa-arvoisuus lapsen näkökulmasta huomioiden.

4 SUUNNITELMA YHDENVERTAISUUS- JA TASA-ARVOTYÖHÖN

Tämä suunnitelma toimii pohjana Kinnulan varhaiskasvatuksen tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle. Suunnitelmaa arvioidaan ja päivitetään vuosittain varhaiskasvatussuunnitelman päivittämisen yhteydessä. Lisäksi varhaiskasvatuksen tasa-arvoisen ja yhdenvertaisuuden toteutumista arvioidaan pedagogisen johtamisen arvioinnin yhteydessä sekä henkilöstön pedagogisissa palavereissa. Lasten mielipiteitä kartoitetaan säännöllisesti liitteenä olevan haastattelurungon avulla. Kinnulan varhaiskasvatuksessa on myös kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma. Vanhemmat saavat osallistua suunnitelmien arviointiin ja laadintaan asiakastyytyväisyyskyselyssä oleviin, aiheeseen liittyvien kysymyksiin vastaamalla. Suunnitelmat on nähtävissä Kinnulan varhaiskasvatuksen nettisivuilla.

Käytännön toimenpiteitä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön (esimerkkejä, päivitetään lasten, vanhempien ja henkilöstön kyselyiden perusteella):

Sukupuoleen liittyvät tasa-arvokysymykset	Toimenpide-ehdotukset
Lapset kokevat, että tytöt ja pojat saavat tehdä samoja asioita. Osalla on kavereina sekä poikia että tyttöjä, osalla ei. Vastauksissa oli poikkeamia.	Pidetään huolta monipuolisesta tarjonnasta ja selkeästä oppimisympäristöstä. Aikuiset ovat herkkänä lapsen tarpeille. Aikuiset havainnoivat ja ovat läsnä tilanteissa ja leikeissä. Tätä kautta lapsen mielenkiintojen pohjalta aikuisen tehtävä on toimia aktiivisena lasten ideoiden rikastuttajana.
Turvallisuus, kiusaaminen ja häirintä	Toimenpide-ehdotukset

Osa lapsista pelkää lyödyksi tulemista. Fyysinen väkivalta nousi esiin lasten vastauksista. Kovat äänet ja riitelemien pelottavat lapsia.	Nollatoleranssi kiusaamisen ja fyysisen väkivallan suhteen. Jokainen aikuinen on velvollinen puuttumaan uhkaaviin tilanteisiin. Aikuiset kiinnittävät huomiota siihen, mistä ja miten voi puhua lasten läsnä ollessa.
Yhdenvertainen kohtelu	Toimenpide-ehdotukset
Lasten kokemus oli, että heitä kohdellaan tasavertaisesti sukupuolesta riippumatta. Lapset kokivat, että he tulevat kuulluksi. Haastatteluissa ei noussut esiin epätasa-arvoistavaa kohtelua.	Jatketaan erilaisten kulttuurien ja kielten näkyväksi tuomista esimerkiksi yhteisillä keskusteluilla lasten kanssa, osallistamalla vanhemmat kulttuuritietoisuuden välittämiseen sekä oppimisympäristön rakentaminen niin, että lapsiryhmän moninaisuus tulee näkyväksi. Erikielisiin lauluihin, kirjoihin ja leikkeihin tutustuminen lasten kanssa. Suomen sisällä oleviin vähemmistöihin tutustuminen.

OHJEITA LAPSILLE, HUOLTAJILLE JA HENKILÖKUNNALLE

- ❖ Älä hyväksy kiusaamista, syrjintää, häirintää tai epätasa-arvoista kohtelua!
- ❖ Jos huomaat tai koet häirintää, osoita, ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa.
- ❖ Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää.
- ❖ Jos häirintä ei lopu heti, kerro aikuiselle, henkilökunnalle, työkaverille tai esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro jollekin toiselle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.
- ❖ Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaietaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista
- ❖ Kerro kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

Linkkejä tasa-arvotyön tueksi:

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

<https://www.folkhalsan.fi/unga/professionella/jamstallldhet-i-skolan/>

<https://www.folkhalsan.fi/barn/professionella/anti-mobbning/>

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyo-taitolaji>

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>

<http://www.tasaarvoinenvarhaiskasvatus.fi/hanke/>

Tasa-arvolaki: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018, Opetushallitus

Yhdenvertaisuuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Liitteet

Liite 1

TASA-ARVOTILANTEEN SELVITTÄMINEN

Tasa-arvotilanne pitää selvittää aina ennen yksikkökohtaisen yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelman laatimista/päivittämistä, vähintään joka kolmas vuosi. Tarvittaessa tilannetta voidaan arvioida ja selvittää useammin. Selvitystä voidaan hyödyntää myös yksikön kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumisen suunnitelmassa ja käsittelyssä.

Tasa-arvotilanteen selvittämisessä tulee huomioida lasten ikä, kehitystaso ja kyky vastata sanallisesti kysymyksiin. Vanhempien lasten kanssa voidaan keskustella ja heitä voidaan haastatella. Pienempien lasten kohdalla tietoa tulee kerätä muilla menetelmillä, kuten havainnoimalla ja videoimalla. Ennen keskustelua ja kyselyä vanhempien lasten kanssa käsitellään ja avataan mm. käsitteitä sukupuoli, tasa-arvo, eriarvoisuus, eriarvoinen kohtelu, syrjintä, häirintä (fyysinen, psyykinen). Keskustelu voidaan toteuttaa ryhmäkeskusteluna tai yksilö- tai parihaastatteluina.

Tasa-arvokeskustelun ja –kyselyn aiheita lapsille

SUKUPUOLEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

- Onko sinulla kaverina tyttöjä ja poikia?
- Kohtelevatko aikuiset samalla tavalla tyttöjä ja poikia?
- Saavatko tytöt ja pojat tehdä samoja asioita päiväkodissa?
- Onko jokin asia kielletty tytöiltä tai pojilta?
- Kohtelevatko kaverit toisiaan samalla tavalla sukupuolesta riippumatta?

YHDENVERTAISUUTEEN JA TASA-ARVOON LIITTYVÄT KYSYMYKSET

- Saavatko kaikki lapset tehdä samoja asioita, leikkiä samoja leikkejä?
- Onko päiväkodissa jotain epäreilua, mitä?
- Tuletko mielelläsi päiväkotiin?
- Voitko tehdä täällä niitä asioita, joista pidät?
- Kuuntelevatko aikuiset sinua ja muita lapsia?
- Millaisissa asioissa lapsia kuunnellaan?
- Saavatko kaikki lapset olla mukana suunnittelemassa ja päättämässä asioita?

TURVALLISUUTEEN LIITTYVÄT KYSYMYKSET

- Missä tai milloin et tunne oloasi turvalliseksi päiväkodissa?

- Millaiset asiat pelottavat sinua päiväkodissa?
- Voitko kertoa täällä aikuiselle, jos sinua tai kaveriasi kiusataan?
- Millaisista asioista kiusataan? Miksi kiusataan?
- Onko sinuun koskettu siten, että sinusta ei ole tuntunut mukavalta?
- Puuttuvatko aikuiset kiusaamiseen? Auttavatko aikuiset, jos jotain kiusataan?
- Mitä sinä voit tehdä, jotta sekä tytöillä että pojilla, lapsilla ja aikuisilla olisi hyvä olla päiväkodissa?
- Mitä kaverit voivat tehdä?
- Mitä aikuiset voivat tehdä?

Liite 2

LEIKKIPISTETAULUKKO

Leikkipistetaulukon avulla havainnoidaan oppimisympäristön monipuolisuutta sekä lasten ja aikuisten vuorovaikutusta leikkitilanteissa.

MUISTETTAVAA TAULUKON KÄYTÖSSÄ:

Havainnoi ja tee muistiinpanoja useammasta vapaan leikin tilanteista, jotta mahdolliset toistuvuudet tulevat selkeästi esille.

Tee selkeä vastuunjako työyhteisössä: kuka arvioi ensin, kuinka kauan ja milloin kaikkien työntekijöiden tekemistä havainnoista keskustellaan yhteisesti.

Kiinnitä huomiota mm. seuraaviin asioihin:

- Leikkivätkö tietyt lapset aina samojen lasten kanssa, tietyillä leluilla ja tietyissä paikoissa?
- Onko jotain leikkipistettä, joka on vähemmän suosittu?
- Missä leikkipisteissä ilmenee tarvetta leikin ohjaukselle, missä leikkipisteissä syntyy kiusaamistilanteita?
- Houkutteleeko jokin leikkipiste toistuvasti vain tyttöjä tai poikia leikkimään siellä?
- Leikkivätkö tietyt lapset toistuvasti etäällä, aikuisen katseen ulottumattomissa, tai toiset pienempää tilaa ottaen aikuisen lähellä?

Havaintoja voidaan hyödyntää oppimisympäristön muokkauksessa siten, että pohditaan kuinka myös tila mahdollistaisi lapsille mahdollisimman moninaisia taitoja, ystävyssuhteita ja rooleja. Jos esimerkiksi huomataan, että tietyt lapset eivät koskaan leiki toistensa kanssa tai harjoita tiettyjä taitoja, voidaan antaa tähän mahdollisuus leikkipistepussukkojen avulla, joista toisesta lapsi nostaa itselleen leikkikaverin ja toisesta leikkipisteen yhdessä kokeiltavaksi.

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/tilat-ja-valineet/tytot-ja-pojat-eri-leikit/>